

ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІНІҢ ЖАҢА ПАРАДИГМАЛАРЫ

Мұратбек Бағила Құрманбекқызы

Филология ғылымдарының кандидаты, доцент
Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті
Қазақстан

Аймағамбетова Кәмшат Әбдірқызы

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
«Бершігүр жалпы орта білім беретін мектебі» КММ
Қазақстан

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17932828>

Аннотация. В статье рассматриваются новые парадигмы методики преподавания казахского языка в контексте современной образовательной политики и цифровой трансформации. Автор анализирует эволюцию методологических подходов, отражающих переход от дәстүрних форм обучения к инновационным, коммуникативно-деятельностным и тұлғалық-ориентированным моделям. Особое внимание уделено интеграции цифровых технологий, проектных форм работы и междисциплинарных принципов, способствующих формированию ключевых компетенций обучающихся. В результате исследования определены тенденции и перспективы развития методики преподавания казахского языка в условиях обновленного содержания образования.

Ключевые слова: казахский язык, методика преподавания, образовательная парадигма, инновации, цифровизация, компетентностный подход, обновленное образование.

Abstract. The article examines new paradigms in the methodology of teaching the Kazakh language within the framework of modern educational policy and digital transformation. The author analyzes the evolution of methodological approaches, emphasizing the shift from traditional teaching models to innovative, communicative, activity-based, and learner-centered paradigms. Particular attention is given to the integration of digital technologies, project-based learning, and interdisciplinary principles that enhance the development of key student competencies. The study identifies the main trends and prospects for the advancement of Kazakh language teaching methodology in the context of renewed educational content.

Keywords: Kazakh language, teaching methodology, educational paradigm, innovation, digitalization, competency-based approach, renewed education.

Қазақ тілін ана тілі ретінде оқыту – ұлттық білім жүйесінің негізі. Бұл пәннің мақсаты – оқушыларды ана тілін қадірлейтін, оның қоғамдық мәнін түсінетін тұлға ретінде дамыту және сауатты жаза білуге үйрету. Дәстүрлі оқыту әдістері мұғалімге басымдық беріп, оқушыларға белгілі бір көлемдегі ақпаратты жеткізуге бағытталса, жаңа заман талаптарына жауап беру үшін оқыту әдістемесінде оқушы белсенділігін, өздігінен білім меңгеру қабілетін арттыру басымдыққа ие болуда. ХХІ ғасырдағы білім берудің басты сұрақтары «нені оқыту керек?» және «оқушыларды қалай дайындау керек?» болып отыр.

Осы контексте білім мазмұны мен әдістеме жаңарып, оқытудың функционалдық және коммуникативтік тәсілдері енгізілуде [Қозыбай А.Қ., Нысан Г.М., 2022].

Дәстүрлі оқыту жүйесінде мұғалім сабақтың мақсатын анықтап, негізгі білім мен дағдыны түсіндіреді. Мұндай әдісте оқушы тек тапсырылған білімді меңгерумен шектеледі, алған білімін кең ауқымда қолдану қиындық тудырады. Қазіргі кезде зерттеушілер дәстүрлі оқыту әдісінің шектеулі тұстарын жою үшін мұғалім мен оқушының қарым-қатынасына, оқушылардың сыни және шығармашылық қабілеттерін дамытуға баса назар аударады.

Қазақстанда «Жаңартылған білім беру мазмұны» енгізіліп, оқу бағдарламасының құрылымы өзгертілді. Мәселен, қазақ тілі пәнінде білім беру мақсаттары – оқушыларды ана тіліне құрметпен қарайтын, тілдік құзыреттілігін дамытып, еркін сөйлей және сауатты жаза алатын тұлға ретінде қалыптастыру болып көрсетілген [Аубакирова Б.К., 2023]. Бағдарлама міндеттері ретінде төрт негізгі тілдік дағды (тыңдалым-айтылым, оқылым, жазылым, әдеби тіл нормаларын сақтау) бойынша коммуникациялық әрекеттерді меңгерту көзделген. Жаңартылған бағдарламада мұғалім мен оқушының бірлескен әрекеті, оқушылардың өздік ізденісі маңызды орын алады. Мұндай бағдарламада оқытудың әдіс-тәсілдері де өзгеріп, оқушы білімінің сапасын критерийлермен бағалау, жобалық жұмыспен оқыту, саралап оқыту және цифрлық технологиялар арқылы білімді тереңдету міндеті қарастырылған.

Тұлғалық-бағдарлы оқыту. Білім берудегі жаңа парадигманың негізгі мақсаты – білім беру процесінің орталығы ретінде тұлғаны қарастыру. Бексейіт Қадырбай және Шаттыгүл Ерхожина атап өткендей, бүгінгі білімнің негізгі мақсаты – «тұлғалық бағдарлы оқыту» болып табылады [Қадырбай Б., Ерхожина Ш., 2024]. Бұл тұрғыда білім мазмұны оқушының жеке қасиеттерін, қызығушылығын есепке ала отырып құрылады, оқытудың әдіс-тәсілдері тұлғаның шығармашылық және когнитивті дамуына бағытталады.

Деңгейлеп-саралап оқыту. Оқушылардың білім деңгейі мен қабілеті әртүрлі болғандықтан, деңгейлеп-саралап оқыту технологиясы пайдаланылады. Бұл технология әр оқушыны оның мүмкіндігіне қарай оқытуды қамтамасыз етеді. Аубакирова (2023) зерттеуінде деңгейлеп-саралап оқыту жаңа технологиялар арқылы сабаққа енгізілгенде оқушы белсенділігі мен шығармашылық ізденісі артады деп жазады [Аубакирова Б.К., 2023]. Яғни, мұғалім оқушының жас ерекшелігі мен қабілеттерін есепке алып, тапсырмаларды «жеңіл», «орташа» және «күрделі» деңгейлерде

ұйымдастырады. Соның нәтижесінде оқушы өз мүмкіндігіне сай жұмыс істеп, мотивациясы артады.

Жобалық және белсенді оқыту (PBL). Жобалық оқыту білімді практикада жүзеге асыруға, белгілі бір мәселені өздігінен зерттеуге бағытталған әдіс. Мысалы, Жобалық оқыту (project-based learning) – оқушылардың өздері жоспар құрып, нақты проблемаға шешім әзірлеу үдерісі арқылы білім алатын әдіс. Бұл әдістің басты ерекшелігі – оқу барысында нақты «өнім» пайда болады, онда оқушылар зерттеген тақырып бойынша нәтиже ұсынады. Жобалық оқыту дәстүрлі сабақтан айырмашылығы – білім берудің меншікті іс-әрекетке негізделуі, ол оқушылардың креативті ойлауын және топтық жұмыс дағдыларын дамытады. Қазақстанның әдістемелік ұсынымдарында жобалық тәсіл оқытудың тиімді формасы ретінде ұсынылған (мысалы, «Орта мектептерде жобалық тәсілді енгізу бойынша әдістемелік ұсынымдар», 2023).

Іс-әрекеттік тәсілдер (белсенді оқыту). ХХІ ғасырдың мектепте белсенді оқыту тәсілдерін енгізу басты тенденцияға айналды. Мұнда оқушы тақырыпты талқылау, пікірсайыс жүргізу, зерттеу жүргізу, рольдік ойындар ұйымдастыру сияқты белсенді іс-әрекеттер арқылы меңгереді. Мұндай тәсілдер оқушының ойлау қабілетін, сыни көзқарасын және өздік жауапкершілігін арттырады. Сонымен бірге, электронды тестер мен интерактивті тапсырмалар арқылы баға қойғанда да оқушы үнемі өзінің даму критерийлерін көреді.

Критериалды бағалау. Бағалау үдерісіне де жаңа парадигмалар енгізілуде. Критериалды бағалау – оқушының жұмысы алдын ала белгіленген критерийлер бойынша өлшенетін жүйе [Айымбет Н., 2018]. Әр критерий оқушының оқу-танымдық құзыреттілігінің белгілі бір бағытымен сәйкес келеді. Бұл тәсіл бойынша бағалау оқушының кемшіліктерін нақты анықтауға және түзетуге, әр оқушыға жеке жұмыс жүргізуге мүмкіндік береді. Мұндай жүйе оқушылардың сабаққа қызығушылығын арттырады және оқыту процесінде баға қоюды емес, даму үрдісін басым қылады.

Цифрлық дәуірде оқытудың дәстүрлі әдістерін толықтырып, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) пайдалану маңызды болуда. Білім берудің басты мақсаты – тұлғалық бағдарлы оқыту, және қазіргі білім мазмұны осы мақсатқа сәйкес құрылады. Мультимедиалық құралдар (компьютер, интерактивті тақта, дыбыстық және бейне материалдар) сабақ үрдісін жандандырады, оқушының танымдық белсенділігін арттырады. Мысалы, мультимедиалық презентациялар мен интернет ресурстарын тиімді қолдану арқылы тіл үйрену сапасын жақсартуға болатынын дәлелдейді. Қазіргі таңда оқыту үрдісінде e-learning платформалары, онлайн тесттер және электронды

оқулықтар кеңінен қолданылады. Бұл технологиялар мұғалімге білім деңгейін дәл өлшеуге көмектесіп, оқушыға үйде де деңгейлік дайындыққа мүмкіндік береді.

Жаңа әдістемелерді жүзеге асыруда оқу құралдары мен бағдарламалар да жаңартылуда. ҚР БҒМ бекіткен үлгілік оқу бағдарламасына сәйкес, қазақ тілі пәнінің мазмұны «Тыңдалым-айтылым», «Оқылым», «Жазылым» және «Әдеби тіл нормаларын сақтау» бөлімдеріне бөлініп, әр бөлімде оқушының коммуникативтік әрекеттері мен оқулық мазмұны айқын анықталған [«Қазақ тілі» пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы, 2017]. Мысалы, «Тыңдалым-айтылым» бөлімінде оқушыларға мәтіннен ақпаратты анықтау, негізгі ойды табу, өз көзқарасын білдіру тәрізді дағдыларды дамыту көзделген. Жаңа оқулықтар мен бағдарлама материалдарына озық әдістемелер (бейнересурстар, электрондық сабақтар, ойындар) енгізілуде. Сонымен қатар, БҒМ-ның «Үштілділік» бағдарламасына сәйкес, негізгі пәндерді қазақ, орыс және ағылшын тілінде оқытуға арналған арнайы пәндерге арналған әдістемелік құралдар әзірленуде.

Жалпы мектеп оқытуында оқыту теориясы мен әдістерін зерттегенде, шетелдік және отандық ғалымдар сабақтың белсенді, коммуникативтік бағытта өтуін қолдайды. Мысалы, Қозыбай мен Нысан (2022) дәстүрлі оқыту жүйесін жаңартылған бағдарлама талаптарына қарсы қойып, интерактивті және проблемалық оқыту әдістерін енгізудің артықшылықтарын көрсетеді. Еуропа елдерінде көптілді білім беру үлгілерін енгізу кең қолдау табуда. Отандық зерттеулерде деңгейлеп-саралап оқыту мен цифрлық технологияларды қолданудың рөлі жиі қарастырылады. Мысалы, Аубакирова (2023) бойынша, оқытуда саралап оқыту технологияларын қолданған кезде оқушылардың шығармашылық ізденіс деңгейі артып, білім алуға мотивация жоғарылайды. Екі жақты салыстырмалы талдау көрсеткендей, әлемдік тәжірибе оқыту сапасын жақсарту үшін интерактивті әдістер мен тілдік интеграция тәсілдерін басым етсе, Қазақстандағы жағдайда да оқыту әдістемесі оқушыға бағытталып, ақпараттық технологиялар мен саралау кеңінен қолданылып келеді.

Орта мектепте қазақ тілін оқытуда дәстүрлі методикалардан персонализацияланған және белсенді бағыттарға ауысу үрдісі байқалады. Жаңартылған бағдарлама тіл үйретуде тұлғааралық, коммуникативтік және жобалық тәсілдерді интеграциялауды талап етеді. Білім саласындағы жаңа парадигмалар – тұлғалық-бағдарлы оқыту, деңгейлеп-саралап оқыту, жобалық әдістер (PBL), кіріктірілген (CLIL) оқыту, критериалды бағалау – қазақ тілі сабағында оқушының танымдық қабілетін арттыруға жағдай жасайды. Цифрлық технологияларды қолдану әдістемеге жаңа мүмкіндік қосып,

мультимедиалық ресурстардың көмегімен сабақтың тиімділігін арттырады. Отандық зерттеулер мен шетелдік практикалар талдауы көрсеткендей, оқытудың қазіргі парадигмалары оқушылардың белсенді қатысуына негізделіп, сыни ойлау мен коммуникативтік дағдыларды дамытуға бағытталады. Осыған орай, қазақ тілін оқытудың жаңа әдістемелік парадигмаларын терең меңгеру мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін арттырып, оқыту сапасын жақсартуға ықпал етеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қозыбай А.Қ., Нысан Г.М. Дәстүрлі және жаңартылған оқу бағдарламасының ерекшеліктері // Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы. Педагогика сериясы, 2022. №4(141). Б.127–133.
2. Аубакирова Б.К. Қазақ тілін меңгеруде деңгейлеп-саралап оқыту технологиясының рөлі // Ш. Уәлиханов атындағы Көкшетау университетінің хабаршысы. Филология сериясы, 2023. №1.
3. Қадырбай Б., Ерхожина Ш. Қазақ тілі сабағында мультимедиалық құралдарды қолдану арқылы оқушылардың белсенділігін арттыру // СДУ хабаршысы: Педагогика және оқыту әдістемесі, 2024. №2(67). Б.36–43.
4. Айымбет Н. Қазақ тілі сабақтарында критериалды бағалауды тиімді қолданудың жолдары. – Ұстаз тілегі порталы, 31.05.2018.
5. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 25 қазандағы №545 бұйрығы. Негізгі орта білім беру деңгейінің 5–9 сыныптарына арналған «Қазақ тілі» пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде). – Астана: ҚР БҒМ, 2017.